

EIROPAS PADOME

MINISTRU KOMITEJA

Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem¹

(Pieņēmusi Ministru komiteja 2006. gada 11. janvārī 952. ministru vietnieku sanāksmē)

Ministru komiteja, ievērojot Eiropas Padomes statūtu 15.b panta noteikumus,

ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību konvenciju un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi,

ņemot vērā arī darbu, ko veic Eiropas Padomes Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai, un, pirmām kārtām, šīs komitejas izstrādātos standartus, kas izklāstīti tās pārskata ziņojumos,

vēlreiz apliecinot, ka nevienam nedrīkst atņemt brīvību, izņemot gadījumus, kad brīvības atņemšana ir galējais līdzeklis un kad tā notiek likumā noteiktajā kārtībā,

uzsverot to, ka brīvības atņemšanas sodu piemērošana un izturēšanās pret ieslodzītajiem liek ievērot drošības, aizsardzības un disciplīnas prasības, vienlaikus nodrošinot arī tādus ieslodzījuma apstākļus, kas nav cilvēka cieņu aizskaroši, un piedāvājot ieslodzītajiem jēgpilnas profesionālās darbības un rehabilitācijas programmas, tādējādi sagatavojot viņus reintegrācijai sabiedrībā,

uzskatot, ka Eiropas Padomes dalībvalstīm saistībā ar to ieslodzījuma vietu politiku arī turpmāk vajadzētu ievērot kopīgus principus un tos atjaunināt,

uzskatot, ka šādu kopīgu principu ievērošana veicinās starptautisko sadarbību šajā jomā,

apzinoties būtiskās sociālās pārmaiņas, kas pēdējo divdesmit gadu laikā Eiropā rosinājušas arī ievērojamus pārkātojumus kriminālsodu jomā,

vēlreiz apstiprinot standartus, kuri ietverti Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikumos, kas attiecas uz konkrētiem kriminālsodu politikas un prakses aspektiem, un jo īpaši Ieteikumā Nr. R (89) 12 par izglītību ieslodzījuma vietās, Ieteikumā Nr. R (93) 6 par penitenciārajiem un kriminoloģiskajiem aspektiem, kas attiecas uz transmisīvo slimību, tostarp AIDS, un ar tām saistīto veselības problēmu kontroli ieslodzījuma vietās, Ieteikumā Nr. R (97) 12 par sodu un piespiedu līdzekļu izpildes personālu, Ieteikumā Nr. R (98) 7 par ieslodzījuma vietas veselības aprūpes ētiskajiem un organizatoriskajiem aspektiem, Ieteikumā Nr. R (99) 22 attiecībā uz cietumu pārapdzīvotību un ieslodzīto skaita palielināšanos, Ieteikumā Rec(2003)22 par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu un Ieteikumā Rec(2003)23

¹ Kad šis ieteikums tika pieņemts, Dānijas pārstāvis saskaņā ar ministru vietnieku sanāksmju reglamenta 10. panta 2. punkta c) apakšpunktu paturēja savas valdības tiesības izpildīt vai neizpildīt šā ieteikuma papildinājuma 43. noteikuma 2. punktu, jo, pēc tās domām, prasība medicīniskajam personālam ik dienas apmeklēt tos ieslodzītos, kuri tiek turēti vieneslodzījuma kamerās, rada nopietnas ētiskas problēmas saistībā ar to, ka šiem darbiniekiem var rasties nepieciešamība noteikt, vai ieslodzīto veselības stāvoklis atļauj tos arī turpmāk paturēt vieneslodzījuma kamerā.

dalībvalstīm par cietuma administrācijas izturēšanos pret uz mūžu ieslodzītajiem un ilgtermiņa ieslodzītajiem;

paturot prātā Apvienoto Nāciju Organizācijas Ieslodzīto režīma minimālos standartnoteikumus;

uzskatot, ka Ministru komitejas Ieteikums Nr. R (87) 3 par Eiropas cietumu noteikumiem ir rūpīgi jāpārskata un jāprecizē, lai atspoguļotu pārmaiņas, kas skārušas kriminālsodu politiku, sodu piespriešanas praksi un ieslodzījuma vietu vispārējo pārvaldīšanu Eiropā,

iesaka dalībvalstu valdībām:

- izstrādājot tiesību aktus, veidojot politiku un ieviešot praksi, ievērot normas, kas pievienotas šim ieteikumam, ar ko aizstāj Ministru komitejas Ieteikumu Nr. R (87) 3 par Eiropas cietumu noteikumiem;
- nodrošināt to, ka šis ieteikums un tā tekstam pievienotie komentāri tiek iztulkoti un izplatīti pēc iespējas plašāk, un jo īpaši tiesu iestādēs, kā arī ieslodzījuma vietu darbinieku un ieslodzīto vidū.

Ieteikuma Rec(2006)2 papildinājums

I daļa

Pamatprincipi

1. Pret visām personām, kurām atņemta brīvība, izturas, ievērojot viņu cilvēktiesības.
2. Personas, kurām atņemta brīvība, saglabā visas tiesības, izņemot tās, kas tām likumīgi atņemtas ar lēmumu, ar kuru tām piespriests sods vai piemērots apcietinājums.
3. Personām, kurām atņemta brīvība, nosaka minimālos nepieciešamos ierobežojumus, kas ir proporcionāli likumīgajam mērķim, kura sasniegšanai tie noteikti.
4. Ieslodzījuma apstākļus, kas ir pretrunā ieslodzīto cilvēktiesībām, nevar attaisnot, aizbildinoties ar līdzekļu nepietiekamību.
5. Dzīve ieslodzījuma vietās ir pēc iespējas pietuvināta pozitīvajiem aspektiem, kas raksturīgi dzīvei ārpus cietuma.
6. Jebkura veida apcietinājumu organizē tā, lai palīdzētu personām, kurām atņemta brīvība, atkal iekļauties sabiedrībā ārpus ieslodzījuma vietas.
7. Tiek veicināta sadarbība ar ārpus ieslodzījuma vietas esošiem sociālajiem dienestiem un, cik vien iespējams, pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās jautājumos, kas attiecas uz dzīvi ieslodzījuma vietās.

8. Ieslodzījuma vietu darbinieki pilda būtisku valsts civildienestu, un to pieņemšana darbā, kā arī apmācība un darba apstākļi ļauj tiem saglabāt augstus standartus darbā ar ieslodzītajiem.

9. Valsts regulāri pārbauda visas ieslodzījuma vietas, un tajās tiek veikta neatkarīga uzraudzība.

Darbības joma un piemērošana

10.1. Eiropas cietumu noteikumi attiecas uz personām, kurām tiesu iestāde ir piemērojusi apcietinājumu, un personām, kurām ar notiesājošu spriedumu atņemta brīvība.

10.2. Personas, kurām tiesu iestāde ir piemērojusi apcietinājumu, un personas, kurām ar notiesājošu spriedumu atņemta brīvība, ir jātur apcietinājumā tikai ieslodzījuma vietās, t. i., iestādēs, kas paredzētas apcietinātajiem, kuri ietilpst abās minētajās kategorijās.

10.3. Šie noteikumi attiecas arī uz personām,

a. kuras tiek turētas apcietinājumā ieslodzījuma vietā kāda cita iemesla dēļ vai

b. kurām tiesu iestāde ir piemērojusi apcietinājumu vai kurām ar notiesājošu spriedumu atņemta brīvība, un kuras kādu iemeslu dēļ tiek turētas apcietinājumā citur.

10.4. Šajos noteikumos visas personas, kuras tiek turētas apcietinājumā ieslodzījuma vietās vai kuras tiek turētas apcietinājumā tā, kā teikts 10. noteikuma 3.b punktā, tiek uzskatītas par ieslodzītajiem.

11.1. Bērni līdz 18 gadu vecumam ir jātur apcietinājumā nevis pieaugušo ieslodzījuma vietās, bet gan iestādēs, kas īpaši paredzētas šim mērķim.

11.2. Ja bērni izņēmuma kārtā tomēr tiek turēti pieaugušo ieslodzījuma vietā, ir jāievēro īpaši noteikumi, kuros ņemts vērā šo bērnu statuss un vajadzības.

12.1. Personas, kuras slimo ar garīgām slimībām un kuru garīgās veselības stāvoklis nav savienojams ar atrašanos apcietinājumā ieslodzījuma vietā, ir jātur tādā iestādē, kas īpaši paredzēta šim mērķim.

12.2. Ja šādas personas izņēmuma kārtā tomēr tiek turētas ieslodzījuma vietā, jāievēro īpaši noteikumi, kuros ņemts vērā šo personu statuss un vajadzības.

13. Šos noteikumus piemēro objektīvi, nediskriminējot tādu iemeslu dēļ kā dzimums, rase, ādas krāsa, valoda, reliģiskā pārliecība, politiskie vai kādi citi uzskati, etniskā vai sociālā izcelsme, piederība mazākumtautībai, īpašums, izcelšanās vai kāds cits statuss.

II daļa

Ieslodzījuma apstākļi

Pieņemšana ieslodzījuma vietās

14. Nevienu nepieņem un nepatur ieslodzījuma vietā kā ieslodzīto, ja nav derīga un attiecīgās valsts tiesību aktiem atbilstoša lēmuma par apcietinājumu.

15.1. Pieņemot ieslodzītos, par katru no tiem nekavējoties reģistrē šādas ziņas:

- a. ziņas par ieslodzītā personību;
- b. apcietināšanas pilnvarojumu un atļauju tā piemērošanai;
- c. pieņemšanas datumu un laiku;
- d. to ieslodzītā personīgo mantu uzskaitījumu, kuras saskaņā ar 31. noteikumu jāpatur glabāšanā;
- e. ziņas par redzamiem miesas bojājumiem un sūdzībām par iepriekš pieredzētu ļaunprātīgu izturēšanos un,
- f. ievērojot medicīniskās konfidencialitātes prasības, arī jebkuras ziņas par ieslodzītā veselību, kas attiecas vai nu uz attiecīgā ieslodzītā, vai arī pārējo ieslodzīto fizisko un garīgo veselību.

15.2. Pieņemot ieslodzītos, ikvienam no tiem tiek sniegta 30. noteikumā minētā informācija.

15.3. Tūlīt pēc pieņemšanas ieslodzījuma vietā par ieslodzītā atrašanos apcietinājumā paziņo atbilstoši 24. noteikuma 9. punktam.

16. Iespējami īsā laikā pēc pieņemšanas ieslodzījuma vietā:

- a. informācijai par ieslodzītā veselības stāvokli pieņemšanas brīdī pievieno atbilstoši 42. noteikumam veiktās ārsta apskates rezultātus;
- b. atbilstoši 51. noteikumam nosaka ieslodzītājam piemērojamo drošības režīmu;
- c. atbilstoši 52. noteikumam nosaka to, cik lielus draudus drošībai rada ieslodzītais;
- d. novērtē jebkuru pieejamo informāciju par ieslodzītā sociālo situāciju, lai apmierinātu ieslodzītā tiešās personiskās un sociālās labklājības vajadzības, un
- e. attiecībā uz notiesātajiem ieslodzītajiem veic visus pasākumus, kas vajadzīgi, lai īstenotu programmas, kas minētas šo noteikumu VIII daļā.

Ieslodzīto izvietošana un izmitināšana

17.1. Cik vien iespējams, ieslodzītos izmitina ieslodzījuma vietās, kas atrodas tuvu to mājām vai sociālās rehabilitācijas iestādēm.

17.2. Veicot ieslodzīto izvietošanu, ņem vērā arī notiekošās kriminālizmeklēšanas, drošības un aizsardzības prasības, kā arī to, ka ikvienam ieslodzītājam ir jānodrošina piemērots ieslodzījuma režīms.

17.3. Cik vien iespējams, ar ieslodzītajiem apspriež gan viņu sākotnējo atrašanās vietu, gan turpmāko pārvietošanu no vienas ieslodzījuma vietas uz citu.

18.1. Apstākļi ieslodzītajiem paredzētajās telpās, un jo īpaši guļamtelpās, ir tādi, kas neaizskar cilvēka cieņu un, cik vien iespējams, nav pretrunā ieslodzīto tiesībām uz privāto dzīvi, kā arī atbilst veselības un higiēnas prasībām, jo klimatiskajiem apstākļiem, un jo īpaši platībai, gaisa kubatūrai, apgaismojumam, apkurei un ventilācijai šajās telpās tiek pievērsts pietiekami daudz uzmanības.

18.2. Visās ēkās, kurās jādzīvo, jāstrādā vai jāpulcējas ieslodzītajiem,

- a. logi ir pietiekami lieli, lai ieslodzītie normālos apstākļos varētu lasīt vai strādāt dabiskā apgaismojumā un, ja vien ēkā nav atbilstošas gaisa kondicionēšanas sistēmas, lai pa tiem telpās varētu ieplūst svaigs gaiss;
- b. mākslīgais apgaismojums atbilst atzītiem tehniskiem standartiem un
- c. ir ierīkota signalizācijas sistēma, kas ļauj ieslodzītajiem nekavējoties sazināties ar ieslodzījuma vietas darbiniekiem.

18.3. Saistībā ar 1. un 2. punktā minētajiem jautājumiem attiecīgās valsts tiesību aktos nosaka īpašu prasību minimumu.

18.4. Valsts tiesību aktos paredz mehānismus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu to, ka šīs prasību minimums netiek pārkāpts ieslodzījuma vietu pārvaldītības dēļ.

18.5. Pa nakti ieslodzītos parasti izmitina vienvietīgās kamerās, izņemot tos gadījumus, kad vairākiem ieslodzītajiem vēlams nakšņot vienā guļamtelpā.

18.6. Vairākus ieslodzītos vienā telpā izmitina tikai tad, ja šī telpa ir piemērota tādām mērķim, turklāt tajā izmitina ieslodzītos, kuri spēj saprasties savā starpā.

18.7. Cik vien iespējams, ieslodzītajiem, pirms tiem liek nakšņot vienā guļamtelpā, piedāvā alternatīvu.

18.8. Pieņemot lēmumus par ieslodzīto izmitināšanu noteiktā ieslodzījuma vietā vai cietuma atsevišķā nodaļā, pienācīgi ņem vērā to, ka:

- a. vēl nenotiesātie ieslodzītie jātur atsevišķi no jau notiesātajiem ieslodzītajiem;
- b. ieslodzītie vīrieši jātur atsevišķi no sievietēm; un
- c. jaunieši jātur atsevišķi no vecākiem ieslodzītajiem.

18.9. Lai ļautu ieslodzītajiem kopīgi piedalīties organizētajos pasākumos, ir pieļaujamas atkāpes no prasībām par ieslodzīto šķirtu turēšanu atbilstoši 8. punktam, tomēr pa nakti šos ieslodzītos vienmēr nošķir citu no cita, izņemot tos gadījumus, kad ieslodzītie piekrīt kopīgai izvietošanai un cietuma administrācija uzskata, ka tas būtu visu attiecīgo ieslodzīto interesēs.

18.10. Visus ieslodzītos izmitina tādos apstākļos, kuros tiem noteikti vismazāk ierobežojošie drošības pasākumi, kas saderīgi ar risku, ka šie ieslodzītie varētu izbēgt vai nodarīt kaitējumu sev vai citiem.

Higiēna

19.1. Visās ieslodzījuma vietās visas telpas uztur pienācīgā kārtībā, un tās vienmēr ir tīras.

19.2. Kad ieslodzītos pieņem ieslodzījuma vietā, kameras vai citas telpas, kurās tos izmitina, ir tīras.

19.3. Ieslodzītajiem pastāvīgi ir pieejamas sanitārās labierīcības, kurās ievērotas higiēnas prasības un ieslodzīto tiesības uz privātumu.

19.4. Nodrošina pietiekamu sanitāro labierīcību skaitu, lai ikviens ieslodzītais vispārējās higiēnas labad varētu ik dienas vai vismaz divas reizes nedēļā (vai biežāk, ja tas nepieciešams) nomazgāties vannā vai dušā, kurā ūdens temperatūra atbilst klimatiskajiem apstākļiem.

19.5. Ieslodzītie rūpējas par savu, sava apģērba un savu guļamtelpu tīrību un kārtību.

19.6. Cietuma administrācija izsniedz ieslodzītajiem visu tam nepieciešamo, tostarp arī tualetes piederumus un parastos tīrīšanas piederumus un līdzekļus.

19.7. Īpašu uzmanību pievērš tam, lai tiktu apmierinātas sievietu higiēnas vajadzības.

Apģērbs un gultas piederumi

20.1. Ieslodzītajiem, kuriem nav piemērotu personīgo drēbju, izsniedz klimatiskajiem apstākļiem atbilstošu apģērbu.

20.2. Minētais apģērbs nav aizskarošs vai pazemojošs.

20.3. Visus apģērbus uztur labā kārtībā un nomaina, ja nepieciešams.

20.4. Ieslodzītajiem, kuriem ir atļauts atstāt ieslodzījuma vietu, nav jāvalkā apģērbs, pēc kura iespējams noteikt, ka viņi ir ieslodzītie.

21. Katram ieslodzītajam iekārto atsevišķu gultasvietu un izsniedz piemērotus individuālus gultas piederumus, kas tiek turēti labā kārtībā un mainīti pietiekami bieži, lai nodrošinātu to tīrību.

Uzturs

22.1. Ieslodzītajiem nodrošina barojošu uzturu, kas atbilst viņu vecumam, veselībai, fiziskajam stāvoklim, reliģiskajai pārliecībai, paražām un darba specifikai.

22.2. Prasības, kādām jāatbilst barojošam uzturam, tostarp arī uztura minimālo enerģētisko vērtību un proteīnu saturu, paredz attiecīgās valsts tiesību aktos.

22.3. Gatavojot un pasniedzot ēdienu, tiek ievērotas higiēnas prasības.

22.4. Ieslodzītajiem nodrošina trīs ēdienreizes dienā, starp kurām ir pietiekami ilgs starplaiks.

22.5. Ieslodzītajiem vienmēr ir pieejams tīrs dzeramais ūdens.

22.6. Ja tas nepieciešams medicīnisku apsvērumu dēļ, ārstniecības persona vai kvalificēta medicīnas māsa pieprasa mainīt attiecīgā ieslodzītā uzturu.

Juridiskas konsultācijas

23.1. Visiem ieslodzītajiem ir tiesības uz juridisko konsultāciju, un cietuma administrācija nodrošina ieslodzītajiem pietiekamas iespējas šīs konsultācijas saņemt.

23.2. Ieslodzītie drīkst paši izvēlēties juriskonsultus un, pašiem sedzot visas izmaksas, apspriesties ar tiem par jebkuru juridisku jautājumu.

23.3. Ja ir pieejama atzīta bezmaksas juridiskās palīdzības sistēma, cietuma administrācija par to informē visus ieslodzītos.

23.4. Konsultācijas un cita veida saziņa starp ieslodzītajiem un to juriskonsultiem, tostarp arī sarakste par juridiskajiem jautājumiem, ir konfidenciālas.

23.5. Ārkārtējos apstākļos tiesu iestāde drīkst atļaut ierobežot šo konfidencialitāti, lai tādējādi novērstu smagus noziegumus vai būtiskus ieslodzījuma vietas drošības un aizsardzības prasību pārkāpumus.

23.6. Ieslodzītie var piekļūt dokumentiem, kas saistīti ar tiesvedību viņu lietās, vai arī tiem ir atļauts šos dokumentus glabāt pie sevis.

Saskare ar ārpasauli

24.1. Ieslodzītajiem atļauj satikties ar ģimenes locekļiem un citām personām, kā arī ar ārējo organizāciju pārstāvjiem un sazināties ar šīm personām, cik bieži vien iespējams, sarakstoties, pa telefonu vai izmantojot citus saziņas veidus.

24.2. Uz šādu saziņu un apmeklējumiem var attiekties ierobežojumi un kontrole, kas nepieciešama notiekošās kriminālizmeklēšanas prasību dēļ, kā arī tādēļ, lai nodrošinātu labu kārtību, drošību un aizsardzību, novērstu noziedzīgus nodarījumus un aizsargātu noziegumu upurus, taču, kaut arī ir šādi ierobežojumi, tostarp arī īpaši ierobežojumi, ko noteikusi tiesu iestāde, ieslodzītajiem tomēr ir pieejams pietiekams saziņas minimums.

24.3. Valsts tiesību aktos norāda tās valsts un starptautiskās iestādes un amatpersonas, ar kurām ieslodzītie var sazināties bez ierobežojumiem.

24.4. Satikšanās kārtība ir tāda, lai ieslodzītie varētu saglabāt un stiprināt ģimenes attiecības pēc iespējas normālākos apstākļos.

24.5. Cietuma administrācija palīdz ieslodzītajiem saglabāt pietiekamu saskari ar ārpasauli un, ja nepieciešams, sniedz tiem atbilstošu sociālo atbalstu.

24.6. Ja saņemtas jebkādas ziņas par to, ka kāds no ieslodzītā tuviem radniekiem ir miris vai smagi slims, par to nekavējoties paziņo ieslodzītajam.

24.7. Ja vien iespējams, ieslodzītajam ir jāatļauj vai nu eskorta pavadībā, vai patstāvīgi atstāt ieslodzījuma vietu, lai apmeklētu slimo tuvinieku vai piedalītos bērēs, vai arī citu humānu iemeslu dēļ.

24.8. Ieslodzītajiem atļauj nekavējoties informēt ģimenei par atrašanos ieslodzījuma vietā vai pārvietošanu uz citu ieslodzījuma vietu, kā arī par smagu slimību, vai arī tad, ja viņam nodarīti miesas bojājumi.

24.9. Pieņemot ieslodzīto ieslodzījuma vietā, kā arī ieslodzītā nāves vai smagas slimības gadījumā vai tad, ja ieslodzītajam nodarīti miesas bojājumi, vai pārvietojot ieslodzīto uz slimnīcu, cietuma administrācija, ja vien ieslodzītais nav lūdzis to nedarīt, nekavējoties informē par to ieslodzītā laulāto vai partneri vai, ja tāda nav, ieslodzītā tuvāko radnieku un jebkuru citu personu, kuru iepriekš norādījis ieslodzītais.

24.10. Ieslodzītajiem atļauj regulāri interesēties par sabiedriskajām aktualitātēm, abonējot un lasot laikrakstus, periodiskos izdevumus un citas publikācijas, kā arī klausoties radio vai televīzijas pārraides, izņemot atsevišķus gadījumus, kad tiesu iestāde to uz noteiktu laiku ir īpaši aizliegusi.

24.11. Cietuma administrācija nodrošina ieslodzīto piedalīšanos vēlēšanās, tautas nobalsošanā un citās sabiedriskās dzīves jomās, ciktāl ieslodzīto tiesības to darīt nav ierobežotas attiecīgās valsts tiesību aktos.

24.12. Ieslodzītajiem atļauj sazināties ar plašsaziņas līdzekļiem, ja nav pārliecināto iemeslu to aizliegt, lai tādējādi saglabātu drošību un aizsardzību vai sabiedrības interesēs, vai arī, lai aizsargātu cietušo, citu ieslodzīto vai ieslodzījuma vietas darbinieku integritāti.

Ieslodzījuma režīms

25.1. Jebkurš ieslodzījuma režīms, kas noteikts ieslodzītajiem, ietver līdzsvarotu pasākumu programmu.

25.2. Nosakot šo režīmu, visiem ieslodzītajiem atļauj ārpus kameras pavadīt tik daudz stundu dienā, cik nepieciešams, lai nodrošinātu pietiekamu savstarpējo un sociālo saskarsmi.

25.3. Nosakot ieslodzījuma režīmu, ņem vērā arī ieslodzīto sociālās labklājības vajadzības.

25.4. Īpašu uzmanību pievērš to ieslodzīto vajadzībām, kas cietuši no fiziskas, psiholoģiskas vai seksuālas vardarbības.

Darbs

26.1. Darbu ieslodzījuma vietā uzskata par pozitīvu ieslodzījuma režīma aspektu, un to nekad neizmanto, lai sodītu ieslodzītos.

26.2. Cietuma administrācija cenšas nodrošināt ieslodzītajiem lietderīgās nodarbošanās iespēju.

26.3. Cik vien iespējams, piedāvātais darbs ļauj ieslodzītajam saglabāt vai attīstīt spēju nopelnīt iztiku pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma.

26.4. Nosakot, kādu darbu piedāvāt, ieslodzītos atbilstoši 13. noteikumam nediskriminē dzimuma dēļ.

26.5. Ieslodzītajiem, kas uz to var pretendēt, un jo īpaši jauniešiem, nodrošina tādu darbu, kas ietver arī arodmācības.

26.6. Ieslodzītie drīkst izvēlēties, kāda veida darbu viņi vēlas veikt, taču šo izvēli ierobežo gan tas, kāda veida darbs ir pieejams, un attiecīga profesionālā atlase, gan arī labas kārtības un disciplīnas prasības.

26.7. Lai sagatavotu ieslodzītos normālas darba dzīves apstākļiem, darba organizācija un paņēmieni ieslodzījuma vietās ir pēc iespējas tuvāki līdzīga darba organizācijai un paņēmieniem ārpus cietuma.

26.8. Lai gan, ņemot vērā uzņēmumu vēlmi ieslodzījuma vietās gūt finansiālu peļņu, ir iespējams paaugstināt apmācības standartus un uzlabot tās kvalitāti un piemērotību, ieslodzīto intereses nepakārto šim mērķim.

26.9. Par ieslodzīto nodarbinātību ieslodzījuma vietas teritorijā vai ārpus tās rūpējas cietuma administrācija patstāvīgi vai sadarbojoties ar privātajiem darbuzņēmējiem.

26.10. Jebkurā gadījumā ieslodzītajiem par darbu pienākas taisnīga atlīdzība.

26.11. Ieslodzītajiem atļauj vismaz daļu izpeļņas izmantot, lai iegādātos atļautos izstrādājumus pašu vajadzībām, kā arī atvēlēt daļu ienākumu savām ģimenēm.

26.12. Ieslodzītos var mudināt sakrāt daļu no izpeļņas; tādā gadījumā iekrāto naudas summu ieslodzītajiem izmaksā, atbrīvojot tos no ieslodzījuma, vai arī izmanto citiem iepriekš saskaņotiem mērķiem.

26.13. Veselības aizsardzības un darba drošības pasākumi, kas attiecas uz ieslodzītajiem, ir pietiekami un tikpat stingri kā tie, kas attiecas uz strādājošajiem ārpus ieslodzījuma vietām.

26.14. Darba traumu un arodslimību gadījumā ieslodzītajiem paredz izmaksāt kompensācijas, kuru izmaksas nosacījumi ir tikpat izdevīgi kā tie, kas atbilstoši attiecīgās valsts tiesību aktiem tiek piemēroti strādājošajiem ārpus ieslodzījuma vietām.

26.15. Maksimālo darba stundu skaitu dienā un nedēļā ieslodzītajiem nosaka, ievērojot vietējos noteikumus vai paradumus, kas reglamentē brīvībā esošo darba ņēmēju nodarbinātību.

26.16. Ieslodzītajiem katru nedēļu ir vismaz viena atpūtas diena, kā arī pietiekami daudz laika mācībām un citām nodarbēm.

26.17. Cik vien tas iespējams, ieslodzītos, kuri tiek nodarbināti, iekļauj attiecīgās valsts sociālās drošības programmās.

Fiziskie vingrinājumi un atpūta

27.1. Ikvienam ieslodzītajam dod iespēju katru dienu vismaz vienu stundu pavadīt svaigā gaisā, ja vien to atļauj laika apstākļi.

27.2. Lai ieslodzīto pastaigas varētu notikt arī nelabvēlīgos laika apstākļos, nodrošina alternatīvus risinājumus.

27.3. Pareizi organizētas nodarbības, kas uzlabo fizisko sagatavotību un nodrošina pietiekamu fizisko slodzi un atpūtas iespējas, ir neatņemama ieslodzījuma režīma sastāvdaļa.

27.4. Cietuma administrācija veicina šādas nodarbības, sagādājot attiecīgās iekārtas un inventāru.

27.5. Cietuma administrācija paredz kārtību, kā organizēt īpašas nodarbības tiem ieslodzītajiem, kuriem tās ir nepieciešamas.

27.6. Ieslodzītajiem nodrošina arī atpūtas iespējas, tostarp iespējas nodarboties ar sportu, spēlēt spēles, piedalīties kultūras pasākumos un pievērsties vaļaspriekiem, kā arī citus brīvā laika pavadīšanas veidus, turklāt, ja iespējams, ieslodzītajiem atļauj pašiem organizēt atpūtu ieslodzījuma vietā.

27.7. Pastaigu laikā, kā arī, lai piedalītos atpūtas pasākumos, ieslodzītajiem ir atļauts satikties un biedroties savā starpā.

Izglītība

28.1. Ikvienā ieslodzījuma vietā tās administrācija cenšas sniegt visiem ieslodzītajiem iespēju apgūt pēc iespējas plašākas izglītības programmas, kas atbilst ieslodzīto individuālajām vajadzībām un centieniem.

28.2. Par prioritāti uzskata to ieslodzīto izglītību, kuriem trūkst lasītprasmes, rakstītprasmes un prasmes rēķināt, kā arī tos ieslodzītos, kuriem nav pamatizglītības vai profesionālās izglītības.

28.3. Īpašu uzmanību pievērš ieslodzīto jauniešu izglītībai, kā arī tiem ieslodzītajiem, kuriem ir īpašas vajadzības.

28.4. Izglītībai ieslodzījuma režīmā ir tikpat liela nozīme kā darbam, tāpēc ieslodzītie nedrīkst nonākt finansiāli vai citādi neizdevīgā stāvoklī tikai tāpēc, ka tie mācās.

28.5. Ikvienā ieslodzījuma vietā visu ieslodzīto kopīgai lietošanai iekārto bibliotēku, kurā pietiekamā daudzumā pieejams plašs resursu, grāmatu un citu materiālu klāsts gan atpūtai, gan mācībām.

28.6. Ja vien tas ir iespējams, ieslodzījuma vietas bibliotēkas darbību organizē, sadarbojoties ar sabiedriskajām bibliotēkām.

28.7. Cik vien tas iespējams, ieslodzīto apmācība:

- a. ietilpst attiecīgās valsts izglītības un arodmācību sistēmā, lai pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma ieslodzītie bez grūtībām varētu turpināt izglītību vai arodmācības, un
- b. notiek ārējo izglītības iestāžu aizbildnībā.

Domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvība

29.1. Tiek ievērotas ieslodzīto tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību.

29.2. Cik vien tas iespējams, ieslodzītajiem nosaka tādu režīmu, lai tie varētu paust savu reliģisko pārliecību un uzskatus, apmeklēt dievkalpojumus vai sapulces, ko vada pilnvarots attiecīgās konfesijas vai ticības pārstāvis, satīties ar šādu savas konfesijas vai ticības pārstāvi bez citu personu klātbūtnes un glabāt pie sevis grāmatas vai literatūru, kas saistīta ar to reliģisko pārliecību vai ticību.

29.3. Ieslodzītos nedrīkst piespiest nodoties kādai reliģijai vai ticībai, apmeklēt dievkalpojumus vai sapulces, piedalīties reliģiskās ceremonijās vai tīties ar kādas konfesijas vai ticības pārstāvjiem.

Informācija

30.1. Visus ieslodzītos, tos pieņemot ieslodzījuma vietā un pēc tam tik bieži, cik nepieciešams, tiem saprotamā valodā gan rakstiski, gan mutiski informē par noteikumiem, kas reglamentē disciplīnu ieslodzījuma vietā, un par viņu tiesībām un pienākumiem ieslodzījuma laikā.

30.2. Ieslodzītajiem atļauj glabāt pie sevis viņiem sniegtās informācijas rakstisku kopiju.

30.3. Ieslodzītos informē arī par tiesvedību, kas pret tiem sākta, un notiesāšanas gadījumā arī par to, cik ilgs laiks pavadāms ieslodzījumā un vai ir iespējama pirmstermiņa atbrīvošana.

Ieslodzītā personīgās mantas

31.1. Pieņemot ieslodzīto ieslodzījuma vietā, visas mantas, ko saskaņā ar ieslodzījuma vietas iekšējās kārtības noteikumiem ieslodzītajiem nav atļauts paturēt, nodot glabāšanā.

31.2. Ieslodzītais, kura personīgās mantas nodotas glabāšanā, paraksta nodoto mantu sarakstu.

31.3. Tiek veikti attiecīgi pasākumi, lai šīs mantas saglabātu labā stāvoklī.

31.4. Ja konstatē, ka kādas no ieslodzītā personīgajām mantām ir jāznīcina, par to sastāda attiecīgu aktu un informē ieslodzīto.

31.5. Ieslodzītajiem, ievērojot higiēnas, labas kārtības un drošības prasības, ir tiesības iegādāties vai citādi iegūt dažādas preces personiskai lietošanai, tostarp arī pārtiku un dzērienus, par cenām, kas salīdzinājumā ar cenām ārpus ieslodzījuma vietas nav nesamērīgi augstas.

31.6. Ja ieslodzītajam, ierodoties ieslodzījuma vietā, ir līdzīgi medikamenti, cietuma ārstniecības persona izlemj, kā ar tiem rīkoties.

31.7. Ja ieslodzītajiem personīgās mantas atļauj glabāt pie sevis, cietuma administrācija veic attiecīgus pasākumus, lai palīdzētu nodrošināt šo mantu drošību.

Ieslodzīto pārvietošana

32.1. Ieslodzītos uz ieslodzījuma vietu vai no tās, vai arī citur, piemēram, uz tiesu vai slimnīcu, pārvieto pēc iespējas slēgtos transporta līdzekļos, kā arī veic atbilstošus aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu viņu anonimitāti.

32.2. Ieslodzītos aizliegts pārvietot tādos transporta līdzekļos, kuros trūkst ventilācijas vai gaismas vai kuros ieslodzītajiem jebkādā veidā tiktu radītas nevajadzīgas fiziskas ciešanas vai aizskarta to cieņa.

32.3. Ieslodzītos pārvieto par valsts līdzekļiem, un tas notiek valsts iestāžu uzraudzībā.

Ieslodzīto atbrīvošana

33.1. Ieslodzītos nekavējoties atbrīvo, tiklīdz beidzies termiņš, kas noteikts lēmumā par apcietinājumu, vai tiklīdz tiesa vai kāda cita iestāde ir pieņēmusi lēmumu par ieslodzītā atbrīvošanu.

33.2. Ieslodzīto atbrīvošanas datumu un laiku reģistrē.

33.3. Visi ieslodzītie var izmantot pasākumus, kas paredzēti, lai palīdzētu ieslodzītajiem atgriezties sabiedrībā pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma.

33.4. Atbrīvojot no ieslodzījuma, ieslodzītajam atdod visus tam piederošos priekšmetus un naudu, kas iepriekš nodoti glabāšanā, izņemot naudu, kas jau izdota noteikumos paredzētajā kārtībā, personīgās mantas, kas noteikumos paredzētajā kārtībā izvestas no ieslodzījuma vietas, vai priekšmetus, kuri higiēnas apsvērumu dēļ iznīcināti.

33.5. Ieslodzītais paraksta kvīti par personīgo mantu saņemšanu.

33.6. Ja atbrīvošanas datums ir zināms jau iepriekš, ieslodzītajam piedāvā iespējami tuvu atbrīvošanas brīdim iziet ārsta apskati atbilstoši 42. noteikumam.

33.7. Jāveic attiecīgi pasākumi, lai nodrošinātu to, ka atbrīvošanas brīdī ieslodzītajiem ir izsniegti identifikācijas dokumenti un, ja nepieciešams, arī citi dokumenti, un palīdzētu ieslodzītajam atrast darbu un piemērotu mājokli.

33.8. Atbrīvošanas dienā ieslodzītajiem izsniedz arī iztikas līdzekļus tuvākajam laikam, valkāšanai piemērotu apģērbu, kas atbilst klimatiskajiem apstākļiem un gadalaikam, un pietiekamu naudas summu, lai segtu braukšanas maksu līdz ieslodzītā izraudzītajam galamērķim.

Sievietes

34.1. Papildu īpašajām šo noteikumu normām, kas attiecas uz ieslodzītajām sievietēm, cietuma administrācija, pieņemot lēmumus, kas jebkādā veidā ietekmē šo sievietu atrašanos apcietinājumā, pievērš īpašu uzmanību sievietu vajadzībām, proti, viņu fiziskajām, profesionālajām, sociālajām un psiholoģiskajām vajadzībām.

34.2. Ir pieliekamas īpašas pūles, lai nodrošinātu īpašus pakalpojumus tām ieslodzītajām, kurām ir 25. noteikuma 4. punktā minētās vajadzības.

34.3. Ieslodzītajām atļauj dzemdēt ārpus cietuma; taču tajos gadījumos, ja bērns piedzimst cietumā, cietuma administrācija sniedz vajadzīgo atbalstu un nodrošina visu, kas nepieciešams.

Bērni, kas atrodas apcietinājumā

35.1. Ja bērnus līdz 18 gadu vecumam izņēmuma kārtā tur apcietinājumā pieaugušo ieslodzījuma vietā, cietuma administrācija gādā par to, lai papildu tiem pakalpojumiem, kas pieejami visiem ieslodzītajiem, ieslodzītajiem bērniem būtu pieejami sociālie, psiholoģiskie un izglītības pakalpojumi, kā arī garīgā aprūpe un atpūtas programmas vai tām līdzvērtīgi pasākumi, kas pieejami bērniem ārpus ieslodzījuma vietām.

35.2. Ikvienam ieslodzītajam, kurš vēl ir bērns un uz kuru attiecas obligātā izglītība, nodrošina iespēju iegūt šādu izglītību.

35.3. Bērniem, kurus atbrīvo no ieslodzījuma, sniedz papildu palīdzību.

35.4. Ja bērni tiek turēti apcietinājumā ieslodzījuma vietā, tos tur atsevišķā cietuma nodaļā, izņemot gadījumus, kad tas nav bērna interesēs.

Zīdaiņi

36.1. Zīdaiņi var palikt ieslodzījuma vietā pie mātes tikai tad, ja tas ir attiecīgā bērna interesēs. Šos bērnus neuzskata par ieslodzītajiem.

36.2. Ja šādiem zīdaiņiem atļauj palikt ieslodzījuma vietā pie mātes, īpašu uzmanību pievērš tam, lai tiktu izveidots cietuma bērnunams, kurā strādā kvalificēts personāls un kurā zīdaiņus ievieto tad, kad to mātes ir iesaistītas tādās darbībās, kurās bērna klātbūtne nav iespējama.

36.3. Lai nodrošinātu šo zīdaiņu labklājību, tiem atvēl īpašas telpas.

Ārvalstnieki

37.1. Ieslodzītos ārvalstniekus nekavējoties informē par viņu tiesībām lūgt kādu sazināties ar attiecīgās valsts diplomātisko vai konsulāro pārstāvi, kā arī nodrošina tiem pietiekamas iespējas sazināties ar savas valsts diplomātisko vai konsulāro dienestu.

37.2. Ieslodzītajiem, kuri ir tādu valstu pilsoņi, kurām attiecīgajā valstī nav ne diplomātiskās, ne konsulārās pārstāvniecības, kā arī tiem ieslodzītajiem, kuri ir bēgļi vai bezvalstnieki, nodrošina līdzīgas iespējas sazināties ar tās valsts diplomātisko pārstāvi, kas

uzņēmusies atbildību par šo ieslodzīto interešu aizsardzību, vai arī ar valsts vai starptautiskajām iestādēm, kuru uzdevums ir aizsargāt šādu personu intereses.

37.3. To ieslodzīto ārvalstnieku interesēs, kuriem varētu būt īpašas vajadzības, cietuma administrācija pilnībā sadarbojas ar diplomātiskajām vai konsulārajām amatpersonām, kuras pārstāv šo ieslodzīto intereses.

37.4. Ieslodzītos ārvalstniekus īpaši informē par juridisko palīdzību.

37.5. Ieslodzītos ārvalstniekus informē par iespēju lūgt tos nodot soda izciešanai citā valstī.

Mazākumtautības vai valodas minoritātes

38.1. Veic īpašus pasākumus, lai apmierinātu to ieslodzīto vajadzības, kuri pieder mazākumtautībām vai valodas minoritātēm.

38.2. Cik vien iespējams, dažādām grupām ieslodzījuma vietās ļauj saglabāt savas kultūras tradīcijas.

38.3. Valodnieciskās prasības apmierina, izmantojot kvalificētu tulku pakalpojumus un sagatavojot rakstiskus materiālus visās valodās, kas tiek lietotas attiecīgajā ieslodzījuma vietā.

III daļa

Veselība

Veselības aprūpe

39. Cietuma administrācija rūpējas par visu tās pārziņā esošo ieslodzīto veselību.

Veselības aprūpes organizēšana ieslodzījuma vietā

40.1. Medicīniskās aprūpes organizēšana ieslodzījuma vietās ir cieši saistīta ar vispārējo sabiedrības vai valsts veselības aizsardzības administrāciju.

40.2. Veselības aizsardzības politika, kas tiek īstenota ieslodzījuma vietās, ir valsts veselības aizsardzības politikas daļa un ir ar to saderīga.

40.3. Ieslodzītajiem, nediskriminējot tos tiesiskā statusa dēļ, ir pieejami valstī pieejamie medicīnas pakalpojumi.

40.4. Ieslodzījuma vietā sniegto medicīnisko pakalpojumu mērķis ir atklāt un ārstēt fiziskas vai garīgas slimības vai trūkumus, no kuriem varētu ciest ieslodzītie.

40.5. Tālab ieslodzītajam sniedz visus nepieciešamos medicīniskos, ķirurģiskos un psihiatriskos pakalpojumus, arī tos, kas pieejami sabiedrībai ārpus ieslodzījuma vietas.

Medicīniskās un veselības aprūpes personāls

41.1. Katrā ieslodzījuma vietā pieejami vismaz viena kvalificēta vispārējās medicīnas prakses speciālista pakalpojumi.

41.2. Veic attiecīgus pasākumus, lai pastāvīgi nodrošinātu to, ka ārkārtas gadījumos nekavējoties ir pieejama kvalificētas ārstniecības personas palīdzība.

41.3. Ja ieslodzījuma vietā nav nodarbināta pilnas slodzes ārstniecības persona, to regulāri apmeklē nepilnas slodzes ārstniecības persona.

41.4. Visās ieslodzījuma vietās strādā darbinieki, kas pienācīgi sagatavoti veselības aprūpei.

41.5. Ikvienam ieslodzītajam ir pieejami arī kvalificēta zobārsta un optiķa pakalpojumi.

Ārstniecības personas pienākumi

42.1. Ārstniecības persona vai kvalificēta medicīnas māsa, kura strādā minētās ārstniecības personas pakļautībā, iespējami īsā laikā pēc to pieņemšanas apmeklē ikvienu ieslodzīto un arī izmeklē to, izņemot tos gadījumus, kad ir pilnīgi skaidrs, ka šāda izmeklēšana ir lieka.

42.2. Ārstniecības persona vai kvalificēta medicīnas māsa, kas strādā minētās ārstniecības personas pakļautībā, izmeklē ieslodzīto pirms atbrīvošanas no ieslodzījuma, ja ieslodzītais to ir lūdzis, un, ja vajadzīgs, arī citos gadījumos.

42.3. Izmeklējot ieslodzītos, ārstniecības persona vai kvalificēta medicīnas māsa, kas strādā minētās ārstniecības personas pakļautībā, īpašu uzmanību pievērš:

- a. tam, lai tiktu ievēroti parastie medicīniskās konfidencialitātes noteikumi;
- b. tam, lai fiziskās vai garīgās slimības tiktu diagnosticētas, un tam, lai tiktu veikti visi vajadzīgie pasākumi šo slimību ārstēšanai un iepriekš noteiktās ārstēšanas turpināšanai;
- c. tam, lai tiktu reģistrētas jebkuras pazīmes vai norādes, kas varētu liecināt par vardarbīgu izturēšanos pret ieslodzītajiem, un tam, lai par tām tiktu ziņots attiecīgajām iestādēm;
- d. narkotiku, medikamentu vai alkohola lietošanas radīto abstinences simptomu novēršanai;
- e. brīvības atņemšanas izraisītās psiholoģiskās spriedzes un stresa konstatēšanai;
- f. tam, lai ieslodzītie, kuri, iespējams, slimo ar infekcijas vai lipīgām slimībām, slimības laikā tiktu izolēti un lai tiem tiktu nodrošināta pienācīga ārstēšana;
- g. tam, lai tie ieslodzītie, kuri ir HIV nēsātāji, netiktu izolēti tikai šā iemesla dēļ;
- h. tam, lai tiktu laikus pamanīti fiziski vai garīgi trūkumi, kas varētu kavēt atgriešanos sabiedrībā pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma;
- i. tam, lai tiktu noteikta katra ieslodzītā fiziskā sagatavotība un piemērotība darbam, un
- j. tam, lai tiktu panākta vienošanās ar sabiedriskajām iestādēm par nepieciešamās ārstnieciskās un psihiatriskās palīdzības sniegšanu arī pēc ieslodzītā atbrīvošanas no ieslodzījuma, ja vien ieslodzītie tam piekrīt.

43.1. Ārstniecības persona rūpējas par ieslodzīto fizisko un garīgo veselību un, ievērojot nosacījumus un apmeklējumu biežumu, kas atbilst veselības aprūpes standartiem ārpus

ieslodzījuma vietas, apmeklē visus slimos ieslodzītos un visus, kuri sūdzas par saslimšanu vai miesas bojājumiem, kā arī ikvienu ieslodzīto, kuram nepieciešama īpaša uzmanība.

43.2. Ārstniecības persona vai kvalificēta medicīnas māsa, kas strādā minētās ārstniecības personas pakļautībā, pievērš īpašu uzmanību to ieslodzīto veselībai, kuri tiek turēti vienieslodzījuma kamerās, katru dienu apmeklē šos ieslodzītos un nekavējoties sniedz tiem medicīnisko palīdzību un nodrošina to ārstēšanu, ja to lūdz minētie ieslodzītie vai ieslodzījuma vietas darbinieki.

43.3. Ja ārstniecības persona uzskata, ka ilgstoša atrašanās ieslodzījumā vai ieslodzījuma apstākļi, tostarp arī apstākļi vienieslodzījuma kamerās, nopietni apdraud kāda ieslodzītā fizisko vai garīgo veselību, tā ziņo par to ieslodzījuma vietas direktoram.

44. Ārstniecības persona vai cita kompetenta amatpersona regulāri pārbauda šādus ieslodzījuma aspektus un piemērotos gadījumos vāc informāciju par tiem, izmantojot arī citus līdzekļus, kā arī saistībā ar tiem konsultē ieslodzījuma vietas direktoru:

- a. ēdiena un ūdens daudzums un kvalitāte, ēdiena pagatavošana un pasniegšana;
- b. ieslodzīto higiēna, tīrība un tīrība ieslodzījuma vietā;
- c. sanitārija, apkure, apgaismojums un ventilācija ieslodzījuma vietā, un
- d. ieslodzīto apģērba un gultas piederumu piemērotība un tīrība.

45.1. Ieslodzījuma vietas direktors izskata ziņojumus un ieteikumus, ko atbilstoši 43. un 44. noteikumam iesniedz ārstniecības persona vai cita kompetentā amatpersona, un, ja piekrīt izteiktajiem ieteikumiem, nekavējoties veic pasākumus, lai tos īstenotu.

45.2. Ja ārstniecības personas ieteikumi neietilpst ieslodzījuma vietas direktora kompetencē vai ja direktors tiem nepiekrīt, viņš ārstniecības personas ieteikumus kopā ar savu ziņojumu nekavējoties iesniedz augstākai iestādei.

Veselības aprūpes nodrošināšana

46.1. Slimos ieslodzītos, kuriem nepieciešama tāda speciālistu palīdzība, kas ieslodzījuma vietā nav pieejama, pārvieto uz specializētām ārstniecības iestādēm.

46.2. Ja ieslodzījuma vietām ir pašām savas slimnīcas telpas, tajās netrūkst personāla un aprīkojuma, lai pienācīgi aprūpētu hospitalizētos ieslodzītos un nodrošinātu tiem pienācīgu ārstēšanu.

Garīgā veselība

47.1. To ieslodzīto novērošanai un ārstēšanai, kuriem ir psihiski traucējumi vai trūkumi, bet kuriem var nepiemērot 12. noteikuma prasības, ir pieejamas specializētas ieslodzījuma vietas vai to nodaļas, kurās nodrošināta medicīniskā uzraudzība.

47.2. Ieslodzījuma vietas medicīniskās aprūpes dienests sniedz psihiatrisko palīdzību visiem ieslodzītajiem, kuriem tā nepieciešama, un pievērš īpašu uzmanību pašnāvību novēršanai.

Citi jautājumi

48.1. Ieslodzītos bez viņu piekrišanas neizmanto nekādiem eksperimentiem.

48.2 Eksperimenti ar ieslodzītajiem, kas var radīt fizisku, garīgu vai cita veida kaitējumu ieslodzītā veselībai, ir aizliegti.

IV daļa

Laba kārtība

Vispārējie labas kārtības pamatprincipi

49. Labu kārtību ieslodzījuma vietās saglabā, ievērojot aizsardzības, drošības un disciplīnas prasības un vienlaikus nodrošinot ieslodzītajiem tādus dzīves apstākļus, kas neaizskar cilvēka cieņu, un piedāvājot tiem visaptverošu pasākumu un nodarbību programmu atbilstoši 25. noteikumam.

50. Nepārkāpjot labas kārtības, drošības un aizsardzības prasības, ieslodzītajiem atļauj pārrunāt jautājumus, kas attiecas uz vispārējiem ieslodzījuma apstākļiem, turklāt tos mudina apspriest šos jautājumus arī ar cietuma administrāciju.

Aizsardzība

51.1. Katram ieslodzītajam piemēro minimālos drošības pasākumus, kas nepieciešami, lai to ieslodzījums būtu drošs.

51.2. Aizsardzību, kas nodrošināta, izveidojot fiziskas barjeras un izmantojot citus tehniskos līdzekļus, papildina atbilstoši drošības pasākumi, ko sniedz uzraugi, kuri pazīst ieslodzītos, kas atrodas viņu uzraudzībā.

51.3. Iespējami īsā laikā pēc pieņemšanas ieslodzījuma vietā ieslodzītos novērtē, lai noteiktu:

- a. cik lielus draudus sabiedrībai viņi radītu, ja viņiem izdotos izbēgt;
- b. cik liela ir varbūtība, ka viņi mēģinās bēgt no ieslodzījuma vai nu patstāvīgi, vai arī izmantojot ārēju palīdzību.

51.4. Pēc tam katram ieslodzītajam piemēro tādus drošības nosacījumus, kas atbilst minētajiem riska līmeņiem.

51.5. To, kāds drošības režīms ir nepieciešams, periodiski pārskata līdz pat attiecīgās personas ieslodzījuma beigām.

Drošība

52.1. Iespējami īsā laikā pēc pieņemšanas ieslodzījuma vietā ieslodzītos novērtē, lai noteiktu, vai tie apdraud citu ieslodzīto, kā arī ieslodzījuma vietas darbinieku vai citu

ieslodzījuma vietā nodarbināto personu un apmeklētāju drošību un vai tie varētu nodarīt kaitējumu sev.

52.2. Lai nodrošinātu ikviena ieslodzītā, ieslodzījuma vietas darbinieka un apmeklētāja drošību un pēc iespējas samazinātu draudus, ko šādai drošībai varētu radīt vardarbība vai kādi citi notikumi, ir izstrādātas attiecīgas procedūras.

52.3. Cietuma administrācija dara visu iespējamo, lai ikviens ieslodzītais varētu pilnībā piedalīties ikdienas dzīvē un lai tos nekas neapdraudētu.

52.4. Ieslodzītie jebkurā laikā, arī naktī, var sazināties ar ieslodzījuma vietas darbiniekiem.

52.5. Ieslodzījuma vietās ievēro attiecīgās valsts tiesību aktus veselības aizsardzības un drošības jomā.

Īpaši paaugstinātas aizsardzības vai drošības pasākumi

53.1. Īpašus paaugstinātas aizsardzības vai drošības pasākumus piemēro tikai ārkārtējos apstākļos.

53.2. Nosaka skaidras procedūras, kas jāievēro tad, ja kādam no ieslodzītajiem ir jāpiemēro minētie drošības pasākumi.

53.3. Minēto pasākumu veidus, kā arī to piemērošanas ilgumu un iemeslus, kuru dēļ tos var piemērot, nosaka attiecīgās valsts tiesību aktos.

53.4. Minēto pasākumu piemērošanu katrā atsevišķā gadījumā uz noteiktu laikposmu apstiprina kompetentā amatpersona.

53.5. Jebkuru lēmumu par šādi apstiprināta laikposma pagarināšanu atkal apstiprina kompetentā amatpersona.

53.6. Minētos pasākumus piemēro tikai atsevišķiem ieslodzītajiem, nevis ieslodzīto grupām.

53.7. Jebkuram ieslodzītajam, kuram piemēroti šādi drošības pasākumi, ir tiesības sūdzēties atbilstoši 70. noteikumā izklāstītajiem nosacījumiem.

Kratīšana un pārbaudes

54.1. Nosaka sīki izstrādātu kārtību, kas ieslodzījuma vietas darbiniekiem ir jāievēro:

- a. izdarot kratīšanu visās telpās, kurās dzīvo, strādā vai pulcējas ieslodzītie;
- b. pārmeklējot ieslodzītos;
- c. pārmeklējot apmeklētājus un to personīgās mantas, un
- d. pārmeklējot ieslodzījuma vietas darbiniekus.

54.2. To, kādās situācijās jāizdara kratīšana, un to, kādai tai jābūt, nosaka attiecīgās valsts tiesību aktos.

54.3. Ieslodzījuma vietas darbinieki ir apmācīti izdarīt kratīšanu tā, lai atklātu un novērstu jebkuru mēģinājumu bēgt vai paslēpt neatļautos priekšmetus vai vielas, vienlaikus neaizskarot pārmeklējamo personu cieņu un saudzīgi izturoties pret šo personu personīgajām mantām.

54.4. Personas, kuras tiek pārmeklētas, kratīšanas gaitā netiek pazemotas.

54.5. Personas pārmeklē tikai tā paša dzimuma darbinieki.

54.6. Ieslodzījuma vietas darbinieki neizdara ieslodzīto ķermeņa iekšējo apskati.

54.7. Kratīšanas gaitā ieslodzīto intīmās ķermeņa daļas drīkst pārbaudīt vienīgi ārstniecības persona.

54.8. Ieslodzīto personīgās mantas pārmeklē to klātbūtnē, izņemot gadījumus, kad tas nav iespējams pārbaudes laikā izmantoto paņēmienu dēļ vai tāpēc, ka ieslodzītais varētu apdraudēt ieslodzījuma vietas darbiniekus.

54.9. Pienākumu nodrošināt aizsardzību un drošību samēro ar apmeklētāju tiesībām uz privātumu.

54.10. Par procedūrām to apmeklētāju kontrolei, kuri ieslodzījuma vietā ierodas, pildot darba pienākumus, kā, piemēram, likumīgie pārstāvji, sociālie darbinieki, ārstniecības personas utt., vienojas ar šo apmeklētāju profesionālajām organizācijām, lai tādējādi nodrošinātu līdzsvaru starp aizsardzību un drošību un tiesībām uz konfidencialu piekļuvi [ieslodzītajiem], pildot darba pienākumus.

Noziedzīgas darbības

55. Ja ieslodzījuma vietā ir izdarīta kāda noziedzīga darbība, šo gadījumu izmeklē tāpat, kā to izmeklētu ārpus ieslodzījuma vietas, un izskata saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem.

Disciplīna un sods

56.1. Disciplinārās procedūras ir galējais līdzeklis.

56.2. Ja vien iespējams, cietuma administrācija strīdus ar un starp ieslodzītajiem risina izlīguma ceļā.

57.1. Par disciplīnas pārkāpumu drīkst uzskatīt tikai tādu rīcību, kas varētu apdraudēt labu kārtību, drošību vai aizsardzību.

57.2. Attiecīgās valsts tiesību aktos nosaka:

- a. kādos gadījumos ieslodzīto darbība vai bezdarbība uzskatāma par disciplīnas pārkāpumu;
- b. kādas procedūras jāievēro, izskatot disciplinārlietas;
- c. kādus soda veidus var piemērot un uz cik ilgu laiku;
- d. kuras amatpersonas kompetencē ir minētā soda piemērošana un

e. kādos gadījumos iespējams ierosināt apelācijas procedūru, un kādā iestāde tā jāierosina.

58. Ja šķiet, ka kāds no ieslodzītajiem ir pārkāpis disciplināros noteikumus, par to nekavējoties paziņo kompetentajai amatpersonai, kura šo gadījumu izmeklē bez liekas kavēšanās.

59. Ieslodzītajiem, kuri apsūdzēti disciplīnas pārkāpumu izdarīšanā:

- a. tiem saprotamā valodā nekavējoties sīki izklāsta tiem izvirzīto apsūdzību būtību;
- b. dod pietiekami daudz laika un iespējas aizstāvības sagatavošanai;
- c. atļauj pašiem sevi aizstāvēt vai arī izmantot juridisko palīdzību, ja tas nepieciešams taisnīguma interesēs;
- d. atļauj pieprasīt, lai tiktu uzaicināti liecinieki, kā arī tos noplatināt vai lūgt kādu izdarīt noplatināšanu viņu vārdā, un
- e. nodrošina bezmaksas tulka palīdzību, ja viņi nesaprot valodu, kurā notiek lietas izskatīšana, vai nerunā tajā.

60.1. Sods, ko piemēro pēc tam, kad ieslodzītais atzīts par vainīgu disciplinārpārkāpuma izdarīšanā, atbilst attiecīgās valsts tiesību aktiem.

60.2. Soda bardzība ir samērīga ar izdarīto pārkāpumu.

60.3. Kolektīvie sodi un miesas sodi, kā arī sodīšana, ievietojot tumšā kamerā, un visi pārējie necilvēcīgie vai pazemojošie soda veidi ir aizliegti.

60.4. Minētais sods neietver pilnīgu aizliegumu satikties vai sazināties ar ģimeni.

60.5. Ieslodzījumu vienieslodzījuma kamerā kā soda veidu piemēro tikai izņēmuma gadījumos un tikai uz noteiktu laiku, kas ir pēc iespējas īsāks.

60.6. Speciālos līdzekļus nekad neizmanto kā soda veidu.

61. Ieslodzītais, kurš atzīts par vainīgu disciplinārpārkāpuma izdarīšanā, var iesniegt apelācijas sūdzību neatkarīgi un augstākai kompetentajai iestādei.

62. Nevienam ieslodzīto ieslodzījuma vietā nenodarbina disciplīnas uzturēšanas jomā, un nepiešķir tam attiecīgas pilnvaras.

Divkārtša sodīšana

63. Ieslodzīto par vienu un to pašu darbību vai rīcību nekad nesoda divreiz.

Spēka izmantošana

64.1. Ieslodzījuma vietas darbinieki neizmanto pret ieslodzītajiem spēku, izņemot gadījumus, kad tas tiek darīts paš aizsardzības nolūkos, vai tad, ja notiek bēgšanas mēģinājums vai arī aktīva vai pasīva fiziska pretošanās likumīgam rīkojumam; spēka izmantošana vienmēr ir galējais līdzeklis.

64.2. Pret ieslodzītajiem izmanto minimāli nepieciešamo spēku, un to izmanto tikai īsāko nepieciešamo laiku.

65. Nosaka sīki izstrādātu kārtību, kādā pret ieslodzītajiem izmantojams spēks, un tostarp arī noteikumus par to:

- a. kādus spēka paņēmienus drīkst izmantot;
- b. kādos apstākļos katru spēka paņēmieni drīkst izmantot;
- c. kuriem ieslodzītāja vietas darbiniekiem ir tiesības izmantot dažādus spēka paņēmienus;
- d. kāds pilnvarojuma apjoms nepieciešams, lai pret ieslodzītajiem izmantotu spēku, un
- e. kādi ziņojumi jāiesniedz, ja pret ieslodzītajiem izmantoti spēka paņēmieni.

66. Ieslodzītāja vietas darbinieki, kuri tieši saskaras ar ieslodzītajiem, apgūst paņēmienus, kas tiem ļauj savaldīt agresīvus ieslodzītus, izmantojot minimālu spēka daudzumu.

67.1. Citu tiesībsardzības iestāžu darbiniekus darbā ar ieslodzītajiem ieslodzītāja vietas teritorijā iesaista tikai ārkārtējos apstākļos.

67.2. Cietuma administrācija noslēdz oficiālu nolīgumu ar šīm pārējām tiesībsardzības iestādēm, ja vien šādas attiecības jau nav reglamentētas attiecīgās valsts tiesību aktos.

67.3. Šādā nolīgumā nosaka:

- a. kādos apstākļos citu tiesībsardzības iestāžu darbinieki drīkst ierasties ieslodzītāja vietā, lai novērstu konfliktus;
- b. cik plašas ir citu tiesībsardzības iestāžu darbinieku pilnvaras, tiem atrodoties ieslodzītāja vietas teritorijā, un kādas ir to attiecības ar ieslodzītāja vietas direktoru;
- c. kādus spēka paņēmienus drīkst izmantot minēto iestāžu darbinieki;
- d. kādos apstākļos katru spēka paņēmieni drīkst izmantot;
- e. kāds pilnvarojuma apjoms nepieciešams, lai pret ieslodzītajiem izmantotu spēku, un
- f. kādi ziņojumi jāiesniedz, ja pret ieslodzītajiem izmantoti spēka paņēmieni.

Speciālie līdzekļi

68.1. Ķēžu un važu izmantošana ir aizliegta.

68.2. Roku dzelžus, nomierināšanas kreklus un citus kustību ierobežošanas līdzekļus izmanto:

- a. ja nepieciešams, tikai kā piesardzības līdzekli pret bēgšanu ieslodzīto pārvietošanas laikā un ar nosacījumu, ka tie tiek noņemti, ieslodzītajam nonākot tiesu vai pārvaldes iestādē, ja vien šīs iestādes atbildīgās amatpersonas neizlemj citādi, vai
- b. tikai ar ieslodzītāja vietas direktora rīkojumu, ja citas kontroles metodes izrādījušas neveiksmīgas, lai atturētu ieslodzīto no miesas bojājumu nodarīšanas sev vai citiem vai lai neļautu tam nodarīt nopietnu kaitējumu īpašumam, ar nosacījumu, ka šādos gadījumos direktors par to nekavējoties informē ārstniecības personu un ziņo augstākas ieslodzītāju vietu pārvaldes amatpersonai.

68.3. Speciālos līdzekļus piemēro tikai tik ilgi, cik tas patiešām vajadzīgs.

68.4. To, kā izmantojami speciālie līdzekļi, nosaka attiecīgās valsts tiesību aktos.

Ieroči

69.1. Izņemot ārkārtas situācijas, ieslodzījuma vietas darbinieki, atrodoties ieslodzījuma vietas teritorijā, nenēsā nāvējošus ieročus.

69.2. Personām, kuras saskaras ar ieslodzītajiem, ir aizliegts ieslodzījuma vietas teritorijā atklāti nēsāt arī citus ieročus, tostarp stekus, ja vien tie nav vajadzīgi drošībai un aizsardzībai, lai novērstu kādu konkrētu starpgadījumu.

69.3. Ieslodzījuma vietas darbiniekiem ieročus izsniedz tikai tad, ja tie apguvuši to izmantošanu.

Lūgumi un sūdzības

70.1. Ieslodzītajiem ir plašas iespējas gan atsevišķi, gan kolektīvi izteikt ieslodzījuma vietas direktoram vai jebkurai citai kompetentai amatpersonai lūgumus vai iesniegt sūdzības.

70.2. Piemērotos gadījumos attiecīgo jautājumu vispirms mēģina risināt izlīguma ceļā.

70.3. Ja lūgumu vai sūdzību noraida, ieslodzītajam dara zināmus noraidījuma iemeslus, turklāt tādā gadījumā šis ieslodzītais ir tiesīgs iesniegt apelācijas sūdzību neatkarīgai iestādei.

70.4. Ieslodzītos nesoda par to, ka tie izteikuši kādu lūgumu vai iesnieguši sūdzību.

70.5. Kompetentā amatpersona ņem vērā ikvienu rakstveida sūdzību, kas saņemta no ieslodzīto radniekiem, ja tiem ir pamats uzskatīt, ka ir pārkāptas ieslodzīto tiesības.

70.6. Nedz ieslodzītā likumīgais pārstāvis, nedz organizācijas, kas rūpējas par ieslodzīto labklājību, nedrīkst iesniegt nevienu sūdzību ieslodzītā vārdā, ja ieslodzītais nepiekrīt šādas sūdzības iesniegšanai.

70.7. Ieslodzītajiem ir tiesības lūgt juridisko konsultāciju saistībā ar sūdzību un apelācijas procedūru, kā arī izmantot juridisko palīdzību, ja tas nepieciešams taisnīguma interesēs.

V daļa

Ieslodzījuma vietas pārvaldīšana un darbinieki

Darbs ieslodzījuma vietā kā valsts civildienesta forma

71. Par ieslodzījuma vietām atbild valsts iestādes, kas nodalītas no militārajiem, policijas vai kriminālizmeklēšanas dienestiem.

72.1. Ieslodzījuma vietas tiek vadītas saskaņā ar ētikas kodeksu, kurā atzīts pienākums pret visiem ieslodzītajiem izturēties humāni, neaizskarot cilvēka personībai piemītošo pašcieņu.

72.2. Ieslodzījuma vietas darbinieki skaidri apzinās ieslodzījuma vietu sistēmas mērķus. Savukārt cietuma administrācija sniedz norādījumus, kā šos mērķus vislabāk sasniegt.

72.3. Ieslodzījuma vietas darbinieku pienākumi neietver tikai apsardzes pienākumu veikšanu un tie atbilst nepieciešamībai veicināt ieslodzīto reintegrāciju sabiedrībā pēc soda izciešanas, piedāvājot tiem konstruktīvas aprūpes un palīdzības programmu.

72.4. Ieslodzījuma vietas darbinieki strādā atbilstoši augstiem profesionālajiem un personīgajiem standartiem.

73. Cietuma administrācija pievērš lielu vērību tam, lai tiktu ievēroti noteikumi, kas attiecas uz personālu.

74. Īpašu uzmanību pievērš attiecībām starp ieslodzītajiem un personālu, kas tos aprūpē.

75. Ieslodzījuma vietas darbinieki vienmēr rīkojas un pilda savus pienākumus tā, lai ieslodzītos labvēlīgi ietekmētu, rādot tiem labu piemēru, un iegūtu ieslodzīto cieņu.

Ieslodzījuma vietas *darbinieku atlase*

76. Ieslodzījuma vietas nodarbina rūpīgi atlasītus darbiniekus, kuri, jau uzsākot darbu, ir pienācīgi apmācīti un pastāvīgi papildina savas iemaņas, kuru darba samaksa atbilst kvalificēta darba ņēmēja kategorijai un kuru profesionālo statusu atzīst un respektē pilsoniskā sabiedrība.

77. Izvēloties jaunus darbiniekus, cietuma administrācija īpaši uzsver to, ka sarežģītajā darbā, kas šiem darbiniekiem jāveic, nepieciešama godprātība un cilvēcība, kā arī profesionālās spējas un personīgā piemērotība.

78. Profesionālus ieslodzījuma vietas darbiniekus parasti ieceļ pastāvīgā amatā, un tiem piešķir valsts civildienesta ierēdņa statusu, kā arī garantē štata vietu ar nosacījumu, ka šie darbinieki labi uzvedas un prasmīgi pilda savus pienākumus un ka tiem ir laba fiziskā un garīgā veselība un atbilstoša izglītība.

79.1 Atalgojums ir pietiekami augsts, lai ieslodzījuma vietas varētu piesaistīt un paturēt piemērotus darbiniekus.

79.2. Sociālās garantijas un nodarbinātības nosacījumi atspoguļo to, cik sarežģīts ir darbs tiesībsardzības iestādēs.

80. Ja darbā jāpieņem nepilnas slodzes darbinieki, arī tiem, cik vien iespējams, piemēro minētos kritērijus.

Ieslodzījuma vietas *darbinieku apmācība*

81.1. Pirms ieslodzījuma vietas darbinieki sāk pildīt savus pienākumus, tos apmāca gan vispārējo, gan specifisko uzdevumu veikšanā, un tiem ir jākārtoti gan teorētiski, gan praktiski pārbaudījumi.

81.2. Cietuma administrācija nodrošina to, ka visi darbinieki visu profesionālās darbības laiku saglabā un pilnveido savas zināšanas un profesionālās spējas, apmeklējot kvalifikācijas celšanas un attīstības kursus, kas tiek organizēti, ievērojot pienācīgus starplaikus.

81.3. Tiem ieslodzījuma vietu darbiniekiem, kuriem jāstrādā ar īpašām ieslodzīto grupām, proti, ar ārvalstniekiem, sievietēm, nepilngadīgajiem vai garīgi slimajiem utt., nodrošina speciālās mācības, kas atbilst viņu darba specifikai.

81.4. Visu ieslodzījuma vietu darbinieku apmācībā iekļauj norādījumus par starptautiskajiem un vietējiem tiesību aktiem un standartiem cilvēktiesību jomā, un jo īpaši par Eiropas Cilvēktiesību konvenciju un Eiropas Konvenciju par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu, kā arī par to, kā piemērojami Eiropas cietumu noteikumi.

Ieslodzījuma vietu pārvaldīšana

82. Ieslodzījuma vietas darbiniekus izraugās un ieceļ amatā, ievērojot vienlīdzības principu un nediskriminējot tādu iemeslu dēļ kā dzimums, rase, ādas krāsa, valoda, reliģiskā pārliecība, politiskie vai kādi citi uzskati, etniskā vai sociālā izcelsme, piederība mazākumtautībai, īpašums, izcelšanās vai kāds cits statuss.

83. Cietuma administrācija ievieš tādas organizēšanas un vadības sistēmas, kas:

- a. ļauj nodrošināt to, ka ieslodzījuma vietu pārvaldīšana atbilst nemainīgi augstiem standartiem, kas savukārt ir saskaņā ar starptautiskiem un vietējiem tiesību aktiem cilvēktiesību jomā, un
- b. veicina labu saziņu starp ieslodzījuma vietām un starp dažādām darbinieku kategorijām katrā ieslodzījuma vietā atsevišķi, kā arī pienācīgu to struktūrvienību darbības koordināciju, kas gan ieslodzījuma vietā, gan ārpus tās sniedz pakalpojumus ieslodzītajiem, jo īpaši to aprūpes un reintegrācijas ziņā.

84.1. Ikvienu ieslodzījuma vietu vada direktors, kurš ir atbilstoši kvalificēts šim amatam gan pēc rakstura un vadīšanas spējām, gan pēc profesionālās sagatavotības un pieredzes.

84.2. Ieslodzījuma vietas direktoru ieceļ amatā uz pilnu laiku, un viņš visu savu laiku velta dienesta pienākumu pildīšanai.

84.3. Cietuma administrācija nodrošina to, ka ikviena ieslodzījuma vieta vienmēr ir tās direktora vai direktora vietnieka, vai citas pilnvarotas amatpersonas pilnīgā pārziņā.

84.4. Ja direktors ir atbildīgs par vairākām ieslodzījuma vietām, par katru no tām vienmēr atbild vēl kāda amatpersona.

85. Ieslodzījuma vietas personālā līdzīgas attiecībās pārstāvēti gan vīrieši, gan sievietes.

86. Nosaka kārtību, kādā cietuma administrācija var apspriesties ar ieslodzījuma vietas personālu par vispārīgiem jautājumiem, un jo īpaši par jautājumiem, kas attiecas uz nodarbinātības nosacījumiem.

87.1. Veic attiecīgus pasākumus, lai veicinātu pēc iespējas labāku saziņu starp cietuma administrāciju un pārējiem ieslodzījuma vietas darbiniekiem, kā arī citām iestādēm un ieslodzītajiem.

87.2. Ieslodzījuma vietas direktors, administrācija un vairākums pārējo ieslodzījuma vietas darbinieku var sarunāties valodā, kurā runā vai kuru saprot lielākā daļa ieslodzīto.

88. Eiropas cietumu noteikumus pilnībā piemēro arī privātajiem cietumiem.

Speciālisti

89.1 Cik vien iespējams, ieslodzījuma vietas darbinieku vidū ir pietiekami daudz speciālistu, piemēram, psihiatru, psihologu, sociālo darbinieku, skolotāju un arodmācības pasniedzēju, kā arī fizisko nodarbību un sporta instruktoru.

89.2 Ja vien iespējams, darbā ar ieslodzītajiem mudina iesaistīties arī piemērotus nepilnas slodzes un brīvprātīgos darbiniekus.

Sabiedrības informētība

90.1. Lai rosinātu sabiedrību labāk izprast ieslodzījuma vietu nozīmi sabiedrībā, cietuma administrācija pastāvīgi informē sabiedrību par ieslodzījuma vietu sistēmas mērķiem un darbu, ko veic ieslodzījuma vietu darbinieki.

90.2. Attiecīgā gadījumā cietuma administrācijai ir jāiedrošina sabiedrības locekļi brīvprātīgi uzņemties sniegt pakalpojumus ieslodzījuma vietās.

Izpēte un novērtēšana

91. Cietuma administrācija atbalsta pētniecības un novērtējuma programmu par ieslodzījuma vietu mērķiem, šo iestāžu nozīmi demokrātiskā sabiedrībā un to, ciktāl ieslodzījuma vietās izdodas sasniegt minētos mērķus.

VI daļa

Pārbaudes un uzraudzība

Valsts pārbaudes

92. Valsts institūcija regulāri pārbauda ieslodzījuma vietas, lai tādējādi noteiktu, vai tās tiek pārvaldītas atbilstoši attiecīgās valsts un starptautisko tiesību aktu prasībām, kā arī saskaņā ar šiem noteikumiem.

Neatkarīgā uzraudzība

93.1. To, kādi ir ieslodzījuma apstākļi un izturēšanās pret ieslodzītajiem, kontrolē neatkarīga iestāde vai iestādes, kuru atzinumus publisko.

93.2. Šo neatkarīgo uzraudzības iestādi vai iestādes mudina sadarboties ar tām starptautiskajām aģentūrām, kurām ir likumīgas tiesības apmeklēt ieslodzītos.

VII daļa

Vēl nenotiesātie ieslodzītie

Vēl nenotiesātā ieslodzītā statuss

94.1. Šajos noteikumos vēl nenotiesātie ieslodzītie ir personas, kurām tiesu iestāde līdz tiesai, notiesāšanai vai soda piespriešanai ir piemērojusi pirmstiesas apcietinājumu.

94.2. Jebkura valsts drīkst nolemt, ka par vēl nenotiesātiem ieslodzītajiem ir uzskatāmi arī ieslodzītie, kuri ir notiesāti un kuriem piespriests sods, ja to apelācijas sūdzības vēl nav pilnībā izskatītas.

Nostāja attiecībā uz vēl nenotiesātiem ieslodzītajiem

95.1. Režīmu, ko piemēro vēl nenotiesātiem ieslodzītajiem, nedrīkst ietekmēt tas, ka nākotnē tos, iespējams, notiesās par kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

95.2. Šajā noteikumu daļā vēl nenotiesātiem ieslodzītajiem ir paredzēti papildu aizsardzības pasākumi.

95.3. Darbā ar vēl nenotiesātiem ieslodzītajiem cietuma administrācija rīkojas atbilstoši tiem noteikumiem, kas attiecas uz visiem ieslodzītajiem, un ļauj arī vēl nenotiesātiem ieslodzītajiem piedalīties dažādās nodarbībās un pasākumos, kas paredzētas minētajos noteikumos.

Ieslodzīto izmitināšana

96. Cik vien iespējams, vēl nenotiesātiem ieslodzītajiem dod iespēju izvēlēties izmitināšanu vienvietīgās kamerās, izņemot tos gadījumus, kad tiem var nākt par labu izmitināšana vienā telpā ar citiem vēl nenotiesātiem ieslodzītajiem, vai kad tiesa ir pieņēmusi īpašu lēmumu par to, kur un kā izmitināms kāds vēl nenotiesāts ieslodzītais.

Apģērbs

97.1. Vēl nenotiesātiem ieslodzītajiem atļauj valkāt personīgo apģērbu, ja vien tas ir piemērots valkāšanai ieslodzījuma vietā.

97.2. Vēl nenotiesātiem ieslodzītajiem, kuriem nav piemērotu personīgo drēbju, izsniedz apģērbu, kas atšķiras no jebkādām noteikta parauga drēbēm, ko valkā notiesātie ieslodzītie.

Juridiskas konsultācijas

98.1. Vēl nenotiesātos ieslodzītos skaidri informē par to tiesībām saņemt juridisku konsultāciju.

98.2 Cietuma administrācija nodrošina visu nepieciešamo, lai palīdzētu vēl nenotiesātiem ieslodzītajiem sagatavoties aizstāvībai, kā arī dod tiem iespēju tikties ar to likumīgajiem pārstāvjiem.

Saskare ar ārpasauli

99. Ja tiesu iestāde attiecīgajā gadījumā nav uz noteiktu laiku noteikusi īpašu aizliegumu:

- a. vēl nenotiesātie ieslodzītie drīkst tikties un sazināties ar saviem ģimenes locekļiem un citām personām tāpat kā notiesātie ieslodzītie;
- b. drīkst izmantot papildu satikšanās iespējas, kā arī plašāku piekļuvi citiem saziņas veidiem, un
- c. tiem ir pieejamas grāmatas un avīzes, kā arī citi plašsaziņas līdzekļi.

Darbs

100.1. Vēl nenotiesātiem ieslodzītajiem piedāvā iespēju strādāt, bet tos nevar piespiest to darīt.

100.2. Ja vēl nenotiesātie ieslodzītie nolemj strādāt, tiem piemēro visus 26. noteikuma nosacījumus, arī tos, kas attiecas uz atalgojumu.

Iespēja ievērot notiesātajiem ieslodzītajiem piemēroto režīmu

101. Ja vēl nenotiesāts ieslodzītais lūdz atļauju ievērot režīmu, kas piemērots notiesātajiem ieslodzītajiem, cietuma administrācija apmierina šo lūgumu, ciktāl tas ir iespējams.

VIII daļa

Notiesātajiem ieslodzītajiem piemērotā ieslodzījuma režīma mērķis

102.1. Papildu tiem noteikumiem, kas attiecas uz visiem ieslodzītajiem, notiesātajiem ieslodzītajiem piemērojamo režīmu veido tā, lai tie varētu dzīvot apzinīgi un neizdarītu jaunus noziegumus.

102.2. Brīvības atņemšanas dēļ ieslodzījums jau ir sods, tāpēc notiesātajiem ieslodzītajiem piemērotais režīms nevairo ciešanas, kas jau tāpat raksturīgas ieslodzījumam.

Notiesātajiem ieslodzītajiem piemērojamā režīma īstenošana

103.1. Ja notiesātajiem ieslodzītajiem piemērojamais režīms vēl nav ieviests, to ievieš, tiklīdz ieslodzījuma vietā pieņemts kāds notiesāts ieslodzītais.

103.2. Iespējami īsā laikā pēc šādu ieslodzīto pieņemšanas ieslodzījuma vietā par notiesātajiem ieslodzītajiem sagatavo ziņojumus, norādot attiecīgā ieslodzītā stāvokli, iecerēto soda izpildes pasākumu plānu un stratēģiju, kas jāīsteno, lai šo ieslodzīto sagatavotu atbrīvošanai no ieslodzījuma.

103.3. Notiesātos ieslodzītos mudina piedalīties savu individuālo soda izpildes pasākumu plānu sagatavošanā.

103.4. Ciktāl iespējams, šādā soda izpildes pasākumu plānā iekļauj:

- a. darbu,
- b. izglītību,
- c. citas nodarbības un pasākumus un
- d. ieslodzīta sagatavošanu atbrīvošanai no ieslodzījuma.

103.5. Izstrādājot notiesātajiem ieslodzītajiem piemērojamo režīmu, tajā var iekļaut arī sociālo palīdzību, kā arī medicīnisko un psiholoģisko aprūpi.

103.6. Paredz kārtību, kādā notiesātie var īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu, kas ir notiesātajiem ieslodzītajiem piemērojamā vispārējā režīma neatņemama daļa.

103.7. Ieslodzītie pēc savas vēlēšanās drīkst iesaistīties atjaunotā taisnīguma programmā un izdarīto likumpārkāpumu radīto zaudējumu atlīdzināšanā.

103.8. Īpašu uzmanību pievērš piemērotu soda izpildes pasākumu plānu un ieslodzījuma režīmu sagatavošanai uz mūžu vai ilgtermiņa ieslodzītajiem.

Notiesāto ieslodzījuma organizatoriskie aspekti

104.1. Lai atvieglotu dažādu ieslodzījuma režīmu piemērošanu īpašām ieslodzīto grupām, ievērojot 17. noteikuma prasības, iespēju robežās izmanto dažādas ieslodzījuma vietas vai dažādas to nodaļas.

104.2. Nosaka piemērotu kārtību, kādā pēc attiecīgu ziņojumu izskatīšanas un visu attiecīgo darbinieku apspriedēm pilnā sastāvā, kā arī pārrunām ar attiecīgajiem ieslodzītajiem, kurus, cik vien iespējams, iesaista notiekošajā, sagatavo un regulāri pārskata ieslodzīto individuālos soda izpildes pasākumu plānus.

104.3. Minētie ziņojumi vienmēr ietver arī to ieslodzījuma vietas darbinieku ziņojumus, kuru tiešā pārziņā atrodas attiecīgais ieslodzītais.

Notiesāto ieslodzīto nodarbināšana

105.1. Lai atvieglotu notiesātajiem piemērotā ieslodzījuma režīma mērķu sasniegšanu, ieslodzījuma vietās īsteno sistemātisku programmu ieslodzīto nodarbināšanai.

105.2. Notiesātos ieslodzītos, kuri vēl nav sasnieguši parasto pensionēšanās vecumu, atkarībā no to fiziskās un garīgās veselības stāvokļa, ko noteikusi ārstniecības persona, drīkst nodarbināt piespiedu kārtā.

105.3. Arī tad, ja notiesātos ieslodzītos nodarbina piespiedu kārtā, darba apstākļi atbilst tiem pašiem standartiem un noteikumiem, kas reglamentē darba apstākļus ārpus ieslodzījuma vietām.

105.4. Ja notiesātie ieslodzītie darba laikā piedalās apmācības vai kādās citās programmās, kas paredzētas to soda izpildes pasākumu plānā, tie saņem tādu pašu atalgojumu kā tad, ja viņi mācībās pavadīto laiku būtu pavadījuši strādājot.

105.5. Ja tā noteikusi tiesa vai ja tā izlēmis attiecīgais ieslodzītais, daļu no notiesātā ieslodzītā nopelnītā atalgojuma vai iekrātās izpeļņas drīkst izmantot, lai atlīdzinātu izdarītā likumpārkāpuma radītos zaudējumus.

Notiesāto ieslodzīto izglītība

106.1. Viena no būtiskākajām notiesātajiem piemērojamo ieslodzījuma režīmu sastāvdaļām ir sistemātiska izglītības programma, tostarp arī profesionālā apmācība, kuras mērķis ir uzlabot ieslodzīto vispārējo izglītības līmeni, kā arī palielināt varbūtību, ka tie varētu dzīvot apzinīgi un neizdarīt jaunus noziegumus.

106.2. Visus notiesātos ieslodzītos rosina izmantot izglītības un mācību programmas.

106.3. Notiesātajiem ieslodzītajiem paredzētās izglītības programmas pielāgo šo ieslodzīto plānotajam ieslodzījuma ilgumam.

Notiesāto ieslodzīto atbrīvošana

107.1. Jau laikus pirms atbrīvošanas no ieslodzījuma notiesātie ieslodzītie saņem palīdzību, ko nodrošina attiecīgas procedūras un īpašas programmas, kas ļauj tiem pārorientēties no dzīves ieslodzījuma vietā uz likumpaklausīgu dzīvi sabiedrībā ārpus ieslodzījuma vietas.

107.2. Tiek veikti attiecīgi pasākumi, lai ļautu ieslodzītajiem, un jo īpaši tiem ieslodzītajiem, kuriem piespriests ilgāks ieslodzījuma termiņš, pakāpeniski atgriezties dzīvē sabiedrībā sabiedrībā ārpus ieslodzījuma vietas.

107.3. Šo mērķi var sasniegt, jau ieslodzījuma vietā īstenojot pirmsatbrīvošanas programmu vai arī daļēji vai nosacīti pirms termiņa atbrīvojot ieslodzīto no soda izciešanas, piemērojot uzraudzību un vienlaikus sniedzot tam efektīvu sociālo atbalstu.

107.4. Cietuma administrācija cieši sadarbojas ar dienestiem un institūcijām, kas nodrošina atbrīvoto ieslodzīto uzraudzību un sniedz tiem nepieciešamo palīdzību, lai tādējādi ļautu visiem notiesātajiem ieslodzītajiem atgriezties sabiedrībā, un jo īpaši ģimenēs un darba tirgū.

107.5. Lai minēto sociālo dienestu vai institūciju pārstāvji varētu palīdzēt ieslodzītajiem sagatavoties atbrīvošanai no ieslodzījuma un plānot ieslodzīto aprūpi pēc atbrīvošanas, tiem atļauj apmeklēt ieslodzījuma vietas, cik bieži vien nepieciešams, un tikties ar ieslodzītajiem.

IX daļa

Noteikumu atjaunināšana

108. Eiropas cietumu noteikumus regulāri atjaunina.